

Aleksandra Wojtaszek

Geografie wyobrażone. Chorwacka i serbska proza fantastyczna lat dziewięćdziesiątych wobec rzeczywistości

Rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem dr hab. Sylwii Nowak-Bajcar, prof. UJ

Praca doktorska poświęcona jest chorwackiej i serbskiej prozie fantastycznej lat dziewięćdziesiątych XX wieku analizowanej i interpretowanej z perspektywy geopoetyki: związków tej twórczości z przestrzenią, a w konsekwencji także rzeczywistością pozaliteracką. Przedmiotem zainteresowania niniejszej rozprawy jest zjawisko, które w Polsce nie posiada adekwatnej nazwy, pozostaje poza głównym nurtem literackim i obejmuje takie gatunki, jak: fantastyka naukowa, *fantasy* i fantastyka grozy, dlatego bywa określane mianem fantastyki gatunkowej. W latach dziewięćdziesiątych nastąpiły istotne modyfikacje paradygmatu chorwackiej i serbskiej fantastyki gatunkowej, co manifestowało się przede wszystkim przenikaniem do niej, dotąd praktycznie nieobecnych, lokalnych motywów oraz przestrzeni. Istotną modyfikacją tego nurtu literackiego we wskazanym okresie jest także hybrydyzacja gatunkowa utworów, z czego wynika konieczność ich analizy z punktu widzenia genologii. Refleksja nad literackimi geografiami wyobrażonymi oraz przekształceniami matryc gatunkowych w utworach pozwala na zadanie pytań o stosunek fantastyki tego okresu do kluczowych problemów współczesności oraz określenie jej subwersywnego lub koncyliacyjnego charakteru wobec dominujących wówczas ideologii, a zatem namysł nad funkcjami tego nurtu fantastyki.

Pierwszy rozdział pracy poświęcony jest kwestiom teoretyczno-genologicznym. Szczegółowe przywołanie najważniejszych współczesnych teorii dotyczących fantastyki pozwala na określenie przedmiotu badań oraz dokonanie podziału na fantastykę głównego nurtu i fantastykę gatunkową. Przywołane zostały także najważniejsze ustalenia dotyczące silnie skonwencjonalizowanych gatunków fantastycznych. Ostatnia część rozdziału teoretycznego poświęcona jest problematyce przestrzeni – zarówno jako metodologii używanej w humanistyce do opisu fenomenów współczesności, jak i istotnej kategorii w badaniu poszczególnych gatunków fantastycznych.

Kolejny rozdział poświęcony jest historii fantastyki gatunkowej w Serbii i Chorwacji. Szczegółowo omówiony został w nim stan badań nad chorwacką i serbską fantastyką w obu

tych krajach oraz w Polsce. Zrekonstruowane zostały także dzieje fantastyki gatunkowej w Chorwacji i Serbii – od przypadających na przełom XIX i XX wieku początków tego nurtu po rok 1989, który stanowi istotną dla niego cezurę. Kolejne dwa rozdziały historycznoliterackie poświęcone są najbardziej interesującemu z punktu widzenia pracy okresowi – latom dziewięćdziesiątym XX wieku i modyfikacjom, jakie zaszły wówczas w obrębie tego nurtu literackiego, zarówno w aspekcie tematycznym, jak i genologicznym.

Następująca po rozdziale historycznoliterackim część analityczno-interpretacyjna podzielona została na wstęp oraz trzy podrozdziały zorganizowane wokół kategorii globalizmu, tożsamości narodowej i lokalności. Prezentacja sposobów konceptualizacji przestrzeni oraz opis metaforyki spacjalnej wykorzystanej w utworach twórców chorwackich i serbskich połączone są z refleksją nad zagadnieniami genologicznymi. Utwory Gorana Konvični, Nevena Jovanovicia, Mileny Benini, Aleksandra Žiljaka, Dalibora Perkovicia, Mariny Jadrečić, Gorana Skrobonji, Iliji Bakicia, Vladimira Lazovicia, Zorana Jakšicia, Bobana Kneževicia i Dragana Filipovicia zostały zinterpretowane ze względu na sposób prezentowania w nich problemu przestrzenności w kontekście takich perspektyw badawczych jak imagologia, postkolonializm, decentralizacja, związki pamięci z miejscem, nowy regionalizm, reinterpretacja imaginarium spacjalnego czy konstruowanie tożsamości narodowej. W zakończeniu wybrane teksty poddano analizie porównawczej pod kątem ujawniających się w nich wyobrażeń, przekonań czy stereotypów, będących często wyrazem określonego światopoglądu czy uwikłań ideologicznych ich twórców. W pracy został zatem zbadany stosunek chorwackiej i serbskiej fantastyki gatunkowej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku do rzeczywistości pozaliterackiej.